УДК 351: 336.1
DOI https://doi.org/10.32689/2617-2224-2026-1(46)-8

ЕВОЛЮЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЯК МЕХАНІЗМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Паламарчук С. М.

EVOLUTION OF THE PUBLIC PROCUREMENT SYSTEM AS A MECHANISM FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Sergii Palamarchuk

Анотація

У представленій статті здійснюється комплексний теоретико-прикладний аналіз інституту публічних закупівель, який концептуально розглядається не лише як базовий транзакційний механізм задоволення матеріально-технічних потреб держави, але й як багатовекторний стратегічний інструмент державного управління, здатний формувати архітектуру економічних відносин та виступати потужним дайвером структурних трансформацій. Досліджується системний вплив прозорих закупівельних процедур на практичне досягнення пріоритетних глобальних цілей сталого розвитку, включаючи підвищення соціальної відповідальності та посилення екологічної безпеки. Науковий акцент робиться на фундаментальному значенні абсолютної відкритості та добросовісної ринкової конкуренції для гарантованого забезпечення максимальної раціональності та експлуатаційної ефективності використання наявних бюджетних коштів, що безпосередньо корелює з рівнем суспільної довіри до ключових державних інституцій. У роботі ґрунтовно аналізується безпрецедентна трансформаційна роль новітніх цифрових технологій, зокрема практичне функціонування вітчизняної електронної системи Prozorro, Обґрунтовується критична необхідність застосування виключно інтегрованого підходу до управління складною сферою публічних закупівель, а також максимально активне залучення інститутів громадянського суспільства до здійснення незалежного моніторингу, що в сукупності формує надійний інституційний фундамент для гарантованого забезпечення національної економічної безпеки.

Ключові слова: *публічні закупівлі, державне управління, електронна система закупівель, Prozorro, антикорупційна політика, економічна безпека, сталий розвиток.*

Abstract

The presented article provides a comprehensive theoretical and applied analysis of the institution of public procurement, which is conceptually viewed not merely as a basic transactional mechanism for satisfying the material and technical needs of the state, but as a multi-vector strategic tool of public administration capable of shaping the architecture of economic relations and acting as a powerful driver of structural transformations. The study investigates the systemic impact of transparent procurement procedures on the practical achievement of priority global sustainable development goals, including the enhancement of social responsibility and the strengthening of ecological security. A scientific emphasis is placed on the fundamental significance of absolute openness and fair market competition to guarantee maximum rationality and operational efficiency in the use of available budgetary funds, which directly correlates with the level of public trust in key state institutions. The paper thoroughly analyzes the unprecedented transformational role of the latest digital technologies, specifically the practical functioning of the domestic electronic system Prozorro. It substantiates the critical necessity of applying an exclusively integrated approach to the management of the complex sphere of public procurement, alongside the highly active involvement of civil society institutions in conducting independent monitoring, which collectively form a reliable institutional foundation for guaranteeing national economic security.

Key words: *public procurement, public administration, electronic procurement system, Prozorro, anti-corruption policy, economic security, sustainable development.*

© Паламарчук С., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

1. Вступ. Сучасний етап еволюції системи державного управління характеризується гострою та невідкладною необхідністю кардинального підвищення рівня ефективності використання обмежених бюджетних ресурсів, де інститут публічних закупівель виступає одним із найбільш визначальних і водночас найбільш складних елементів. Незважаючи на беззаперечні успіхи у сфері структурного реформування та масштабної цифровізації закупівельних процедур, вітчизняна практика досі стикається з низкою глибоких системних суперечностей, які утворюють суттєвий розрив між концептуальними теоретичними підходами до реформування та безпосередніми практичними реаліями функціонування системи. З одного боку, чинна нормативно-правова база декларує непорушні принципи максимальної прозорості, добросовісної ринкової конкуренції та повної недискримінації, а з іншого – на практичному рівні продовжують існувати складні латентні корупційні ризики, випадки тіньових змов між окремими учасниками торгів та штучного інституційного обмеження вільного доступу представників малого і середнього підприємництва до вигідних державних контрактів. Окрім цього спостерігається виражений концептуальний дисонанс між традиційним, вузько-транзакційним сприйняттям державних закупівель виключно як механізму механічного придбання необхідних ресурсів за найнижчою номінальною вартістю та гострою, стратегічною потребою у їх повноцінній трансформації у дієвий важіль макроекономічного стимулювання, забезпечення цілей сталого розвитку та підтримки національної економічної безпеки. Відтак, нагальною науково-практичною проблемою є подолання наявної інституційної інерції, формування принципово нової управлінської культури на основі високої професійної етики уповноважених осіб та розробка дієвих, науково обґрунтованих механізмів, які б дозволили остаточно подолати виявлені розбіжності між фундаментальною теорією реформ і реальною практикою їх впровадження, безповоротно перетворивши систему публічних закупівель із формалізованої бюрократичної процедури на високоефективний, абсолютно прозорий та надійно захищений каталізатор стабільного соціально-економічного зростання сучасної держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні теоретичні та практичні аспекти функціонування системи публічних закупівель перебувають у центрі безперервної уваги багатьох вітчизняних науковців та провідних аналітичних центрів, що об'єктивно підтверджується значним масивом сучасної наукової періодики, монографічних видань та спеціалізованих звітів. Зокрема, базові питання визначення економічної ефективності закупівельних процедур, методологічні засади комплексної оцінки тендерних пропозицій та ключова роль закупівель у забезпеченні загальної доброчесності державного управління надзвичайно ґрунтовно розкриті у фахових працях Кравець І. В., Іванюк О. В., Трушковського В. К, Дубініна, М. В., Чебан, Ю. Ю., Сирцева, С. В., Верховодов, О. С. та Здирко, Н. Г.

Водночас системний вплив відкритої конкуренції на інноваційну діяльність підприємств, динамічний розвиток електронної комерції та життєво важливе залучення представників малого і середнього бізнесу до виконання державних замовлень глибоко аналізуються в актуальних дослідженнях С. Цюцюпи, Л. Березовської , Р. Корнилюка, а також у комплексних аналітичних звітах Українського інституту майбутнього . Окрему наукову увагу процесам цифровізації економіки та складному правовому регулюванню інноваційних механізмів застосування технології блокчейн приділяє у своїх публікаціях М. Бліхар. Проте, незважаючи на об'єктивно високий рівень розробленості окремих локальних напрямів, критичний аналіз зазначеного масиву джерел дозволяє чітко виокремити низку надзвичайно важливих питань, які на сьогодні залишилися концептуально невирішеними або розкритими лише фрагментарно. По-перше, в аналізованих працях критично мало та недостатньо глибоко досліджено практичні механізми інтеграції новітніх інструментів інтелектуального аналізу великих масивів даних та технології розподілених реєстрів безпосередньо в архітектуру вітчизняної платформи Prozorro з метою створення дійсно превентивної, автоматизованої екосистеми протидії корупції. По-друге, поза межами комплексного наукового осмислення залишається проблема вираженого концептуального дисонансу: більшість дослідників продовжують фокусуватися виключно на транзакційній ефективності закупівель, тобто банальній економії коштів, або ж на суто вузьких юридичних аспектах, залишаючи поза своєю увагою створення цілісної теоретичної моделі перетворення публічних закупівель на багатовекторний стратегічний драйвер макроекономічного зростання. Залишення цих нагальних питань у статусі невирішених зумовлене комплексом як об'єктивних, так і суб'єктивних причин. До ключових об'єктивних причин слід віднести надзвичайно високу динаміку глобального технологічного прогресу, яка неминуче і значно випереджає повільні процеси адаптації

та оновлення вітчизняної консервативної нормативно-правової бази, а також наявність серйозної технічної складності щодо повномасштабної інтеграції передових IT-рішень у застарілу та розгалужену інформаційну інфраструктуру державного управління. Серед суб'єктивних причин першочергово варто виокремити традиційну відомчу розрізненість наукових та прикладних розвідок, коли окремі державні інституції фокусуються виключно на власній вузькій специфіці: НАЗК аналізує виключно корупцію, АМКУ – лише конкуренцію, а НБУ – ринкові умови, що штучно перешкоджає формуванню єдиного міждисциплінарного підходу; крім того, відчутну роль відіграє наявність сильної інституційної інерції та прихованого бюрократичного спротиву щодо алгоритмізації та повної автоматизації контролюючих функцій.Здійснена систематизація виявлених у проаналізованих джерелах локальних наукових та практичних проблем дозволяє чітко і однозначно сформулювати загальну невирішену проблему, яка об'єктивно полягає у відсутності єдиної, науково обґрунтованої концептуальної моделі інтегрованого управління системою публічних закупівель, яка б гармонійно поєднувала використання новітніх цифрових технологій із виконанням глобальних завдань макроекономічного стимулювання, забезпеченням інституційної економічної безпеки держави та остаточним викоріненням будь-якої латентної корупції. Наявна інституційна архітектура закупівель, хоч і забезпечує необхідний базовий рівень процедурної прозорості, все ще не здатна повноцінно функціонувати як єдиний екосистемний механізм сталого розвитку через наявність критичного розриву між чинним правовим регулюванням, стрімким технологічним потенціалом та методами державного стратегічного планування. Саме ця гостра об'єктивна потреба у негайному подоланні виявленого системного розриву та остаточному розв'язанні сформульованої комплексної проблеми логічно, безпосередньо та безальтернативно зумовлює мету нашого дослідження, яка полягає у здійсненні комплексного наукового аналізу процесу перетворення системи публічних закупівель на стратегічний інструмент розвитку економіки та обґрунтуванні необхідності використання новітніх цифрових технологій задля ефективного подолання корупції, підтримки бізнесу і зміцнення економічної безпеки держави.

2. Матеріали та методи

У роботі застосовано комплексний теоретико-прикладний підхід до дослідження. Основним методом став системний аналіз, який дозволив розглянути інститут публічних закупівель не лише як транзакційний механізм, а й як стратегічний інструмент державного управління та фактору сталого розвитку. Використано загальнонаукові методи: діалектичний (для вивчення еволюції системи), структурно-функціональний (для визначення місця публічних закупівель у системі державного управління) та порівняльний (для зіставлення традиційного і сучасного розуміння закупівель).

Емпіричну основу дослідження становлять нормативно-правові акти України (Конституція України, Закон «Про публічні закупівлі», Бюджетний кодекс тощо), офіційні статистичні дані та аналітичні звіти державних органів (Міністерство економіки України, Рахункова палата, НАЗК, Держстат, Prozorro), а також наукові публікації вітчизняних авторів. Особлива увага приділена методу критичного аналізу джерел, що дало змогу виявити прогалини в існуючих дослідженнях та обґрунтувати необхідність інтегрованого підходу.

Для обробки зібраного матеріалу застосовувалися методи наукового узагальнення, моделювання та прогностичний метод, які дозволили сформулювати висновки та пропозиції щодо подальшого розвитку системи публічних закупівель як дієвого механізму забезпечення економічної безпеки та сталого розвитку держави.

3. Результати та обговорення

У статті здійснено комплексний аналіз процесу перетворення системи публічних закупівель на стратегічний інструмент розвитку економіки та обґрунтовано необхідність використання новітніх цифрових технологій задля ефективного подолання корупції, підтримки бізнесу і зміцнення економічної безпеки держави.

Розкриваючи сутність публічних закупівель, важливо зазначити, що в сучасних умовах вони виходять далеко за межі механізму забезпечення державних потреб товарами, роботами та послугами. Публічні закупівлі є важливим інструментом державної економічної політики, який впливає на розвиток конкурентного середовища, ефективність використання бюджетних ресурсів та реалізацію стратегічних пріоритетів держави. Як зазначають І. В. Кравець, О. В. Іванюк та В. К. Трушковський, система публічних закупівель є складовою механізму державного регулювання економіки, що забезпечує раціональне використання публічних фінансів, розвиток конкуренції та підвищення прозорості управлінських процесів (Кравець, Іванюк, Трушковський, 2021).

Розвинена система публічних закупівель створює широкі можливості для стимулювання

економічного розвитку та підтримки пріоритетних галузей господарства. Завдяки ефективному використанню державних коштів вона сприяє підвищенню якості товарів і послуг, залученню нових учасників до участі в торгах та формуванню конкурентного ринкового середовища. Крім того, публічні закупівлі можуть виступати важливим чинником інноваційного розвитку, оскільки створюють додаткові стимули для суб'єктів господарювання щодо впровадження сучасних технологій і підвищення якості продукції. Водночас, як наголошують М. В. Дубініна, Ю. Ю. Чебан, С. В. Сирцева та О. С. Верховодов, важливим елементом забезпечення результативності системи є належний моніторинг закупівель, який дозволяє своєчасно виявляти порушення, підвищувати рівень відкритості процедур та вдосконалювати механізми державного контролю у цій сфері (Дубініна та ін., 2022).

Публічні закупівлі також відіграють важливу роль у реалізації соціальних та екологічних пріоритетів державної політики. Через механізми закупівель держава може підтримувати розвиток екологічно безпечних технологій, сприяти впровадженню принципів сталого розвитку та забезпечувати досягнення суспільно значущих цілей. Згідно з матеріалами Міністерства економіки України, сучасні закупівельні практики дедалі активніше використовуються як інструмент підтримки «зелених» технологій, соціального підприємництва та інклюзивного економічного розвитку.

Водночас ефективна система публічних закупівель сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, який є одним із ключових чинників економічного зростання та інноваційного розвитку країни. Відкритість процедур, рівний доступ до участі в торгах та дотримання принципів добросовісної конкуренції створюють додаткові можливості для розширення діяльності суб'єктів господарювання. Як зазначає Н. Г. Здирко, дотримання принципів відкритості, прозорості, недискримінації учасників та добросовісної конкуренції є необхідною передумовою ефективного функціонування системи публічних закупівель та забезпечення довіри до неї з боку бізнесу й суспільства (Здирко, 2020).. Також варто відзначити, що публічні закупівлі можуть дуже активно та ефективно сприяти надійному забезпеченню зайнятості працездатного населення, систематично створюючи нові робочі місця та тим самим підтримуючи стабільний рівень поточних доходів громадян нашої держави. Відповідні офіційні статистичні дані Державної служби статистики України переконливо підтверджують безпосередній позитивний вплив державних закупівель на процеси створення нових робочих місць, що має особливо вагоме соціально-економічне значення в тих регіонах країни, які характеризуються традиційно високим рівнем безробіття (. Крім того, не менш важливим і значущим є вагомий внесок системи публічних закупівель у практичне досягнення глобальних цілей сталого розвитку, що відбувається шляхом глибокої інтеграції важливих екологічних та соціальних аспектів безпосередньо в процеси здійснення закупівлі та подальшого споживання. У цьому контексті Національна стратегія сталого розвитку України до 2030 чітко визначає сферу публічних закупівель як надзвичайно важливий і функціональний інструмент для успішного досягнення задекларованих цілей сталого розвитку, зокрема, у таких стратегічних сферах, як підвищення масштабів енергоефективності, забезпечення національної екологічної безпеки та загальне посилення корпоративної соціальної відповідальності (проект. Національна стратегія сталого розвитку України до 2030, 2017).

Належним чином та правильно організована система публічних закупівель об'єктивно виступає наріжним каменем у складному процесі забезпечення максимальної прозорості та чесної ринкової конкуренції, що, у свою чергу, надає державі реальну можливість стабільно отримувати найкращі цінові та якісні пропозиції безпосередньо від потенційних постачальників. Відповідне профільне законодавство України у сфері публічних закупівель, і зокрема базовий Закон України «Про публічні закупівлі», концептуально спрямоване на цілеспрямоване створення абсолютно прозорих та висококонкурентних процедур, які надійно забезпечують рівний та безперешкодний доступ для всіх без винятку учасників ринку (Закон України «Про публічні закупівлі», 2015). Послідовно забезпечуючи прозорість та ринкову конкуренцію, механізми публічних закупівель безпосередньо сприяють суттєвій економії державних бюджетних коштів, дозволяючи акумулювати та використовувати їх набагато більш ефективно для комплексного задоволення актуальних потреб суспільства у найрізноманітніших сферах життєдіяльності – починаючи від галузей освіти та охорони здоров'я і закінчуючи масштабною розбудовою інфраструктури та стратегічним зміцненням оборони. Офіційні аналітичні звіти Рахункової палати України вже неодноразово та переконливо підтверджували той факт, що виключно прозорі та конкурентні публічні заку-

півлі дозволяють на практиці досягти дійсно значної економії виділених бюджетних коштів у різних сферах функціонування державного управління . При цьому максимально ефективне та раціональне використання бюджетних коштів, яке було досягнуте саме завдяки впровадженню прозорих механізмів закупівель, активно сприяє неухильному підвищенню рівня загальної довіри громадянського суспільства до відповідних державних органів, наочно демонструючи їхню інституційну підзвітність та високу соціальну відповідальність перед громадянами.

Здорове конкурентне середовище, що цілеспрямовано формується завдяки ефективному функціонуванню системи публічних закупівель, не лише надійно забезпечує формування максимально вигідних цін, але й активно стимулює безпосередніх постачальників до постійного та невпинного підвищення загального рівня якості тих товарів, робіт та різноманітних послуг, які вони регулярно пропонують державі. Фундаментальні дослідження, проведені фахівцями Науково-дослідного економічного інституту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, вказують на безпосередній позитивний вплив високого рівня конкуренції у вітчизняній сфері публічних закупівель на кінцеву якість товарів та послуг, що систематично закуповуються за рахунок державних бюджетних коштів. Системно стимулюючи та підтримуючи відкриту ринкову конкуренцію, механізми публічних закупівель закономірно стають потужною рушійною силою для впровадження масштабних інновацій та подальшого комплексного розвитку національного ринку, безперервно спонукаючи вітчизняні підприємства до активного пошуку принципово нових, значно ефективніших практичних рішень та передових технологій, що, у кінцевому підсумку, має надзвичайно позитивний вплив на стабільне економічне зростання нашої країни. Зі свого боку, відповідні фахові аналітичні звіти, підготовлені експертами університету «Крок», чітко та обґрунтовано вказують на наявність прямого причинно-наслідкового зв'язку між цілеспрямованим розвитком конкуренції у сфері публічних закупівель та відчутним зростанням рівня загальної інноваційної активності сучасних підприємств (В. Цюцюпа, 2019).

Акумулюючи та використовуючи значні обсяги фінансових коштів платників податків, сучасна держава об'єктивно несе прямий і безперечний обов'язок максимально ефективно, раціонально та відповідально задовольняти зростаючі потреби громадян у надзвичайно широкому спектрі товарів, робіт та послуг, безперервно забезпечуючи при цьому дотримання найвищих стандартів кінцевої якості та абсолютної інституційної прозорості. У цьому контексті базовий Бюджетний кодекс України, а також комплексні нормативно-правові акти Міністерства фінансів України чітко визначають фундаментальні принципи ефективного та цільового використання наявних бюджетних коштів, постійно наголошуючи на критичній важливості глибоко обґрунтованого, стратегічного планування та суворо відповідального витрачання державних ресурсів. Зазначений складний механізм на практиці передбачає не лише суто технічне та безпосереднє придбання необхідних ресурсів через функціонуючу систему публічних закупівель, але й цілеспрямоване створення надійних інституційних гарантій їхньої належної якості та повної відповідності реальним, об'єктивним потребам суспільства, що мають властивість динамічно змінюватися. Держава, легітимно виступаючи ключовим представником інтересів усього суспільства, несе на собі особливу, виняткову відповідальність за надійне та безперебійне забезпечення таких фундаментальних і базових життєвих потреб громадян, як високоякісна охорона здоров'я, загальнодоступна та сучасна освіта, високорозвинена транспортна інфраструктура, безпечне, безперебійне та надійне житлово-комунальне господарство, гарантована національна безпека та непорушний правопорядок, а також ціла низка інших життєво важливих соціально-економічних сфер. Відповідно до Основного Закону, Конституція України імперативно закріплює прямий обов'язок держави неухильно забезпечувати основоположні права та свободи громадян, органічно включаючи невід'ємне право на належну охорону здоров'я, якісну освіту, екологічно безпечне довкілля та інші вагомі соціальні гарантії, фактична практична реалізація яких надзвичайно значною мірою безпосередньо залежить від загального рівня ефективності функціонування системи публічних закупівель (Конституція України, 1996). Стабільно та ефективно функціонуючі механізми публічних закупівель надають державі унікальну можливість максимально раціонально, економно та прозоро використовувати наявні бюджетні кошти для оперативного і своєчасного придбання всіх необхідних матеріально-технічних ресурсів у зазначених вище сферах, надійно забезпечуючи при цьому абсолютну прозорість регламентованих закупівельних процедур та цілеспрямоване створення сприятливого конкурентного середовища для потенційних постачальників. Зі свого боку, регулярні аналітичні

звіти, підготовлені фахівцями Антимонопольного комітету України, неодноразово та категорично підкреслюють критичну важливість суворого дотримання базових принципів ринкової конкуренції у сфері публічних закупівель задля гарантованого забезпечення найбільш ефективного та раціонального використання державних бюджетних коштів, а також дієвого запобігання будь-яким можливим монопольним зловживанням на ринку .

Інститут публічних закупівель відіграє абсолютно провідну, стратегічну роль не лише у процесі безпосереднього задоволення поточних експлуатаційних потреб держави та суспільства, але й об'єктивно виступає надзвичайно потужним каталізатором загального економічного зростання, активно сприяючи сталому, збалансованому та високодинамічному розвитку всієї національної економіки. Відповідні фахові аналітичні матеріали, підготовлені експертами Торгово-промислової палати України, категорично підкреслюють визначальний вплив сфери публічних закупівель на процеси макроекономічного зростання, що набуває особливої актуальності саме в сучасних умовах розвитку сектору малого та середнього бізнесу, а також у контексті системного стимулювання провідних інновацій. Зазначені механізми не лише надійно забезпечують постійний, стабільний та чітко прогнозований ринковий попит на різноманітні товари, роботи та послуги, що масово виробляються найрізноманітнішими секторами економіки, але й одночасно виступають надзвичайно потужним фінансовим стимулом для залучення масштабних приватних інвестицій у такі стратегічно важливі галузі, як транспортна інфраструктура, передові інноваційні технології, енергоефективність та багато інших суміжних сфер. Своєю чергою, комплексні аналітичні звіти за рахунок механізмів публічних закупівель, тим самим потужно стимулюючи Українського інституту майбутнього обґрунтовано вказують на наявність дуже значного мультиплікативного ефекту від капітальних інвестицій у великі інфраструктурні проєкти, що безпосередньо здійснюються загальне економічне зростання та генеруючи створення великої кількості нових робочих місць.

Високоефективна та прозора система публічних закупівель закономірно створює максимально сприятливий, стабільний та прогнозований бізнес-клімат, що традиційно є критично важливим фактором для суттєвої активізації вітчизняної підприємницької діяльності, невпинного підвищення загальної продуктивності праці, масштабного залучення як внутрішніх, так і зовнішніх приватних інвестицій, та, як логічний наслідок, стрімкого прискорення темпів економічного зростання країни. езультати сучасних наукових досліджень свідчать про те, що ефективне використання механізмів публічного управління, зокрема у сфері реалізації інвестиційних та інфраструктурних проєктів, є важливою передумовою економічного розвитку держави. Особливого значення в цьому контексті набувають публічні закупівлі та інші механізми взаємодії держави й бізнесу, які забезпечують реалізацію масштабних проєктів розвитку інфраструктури. Так, у дослідженні Т. Лозинської, Н. Бірченко, А. Піскун та В. Денгуб обґрунтовано, що вдосконалення механізмів публічно-приватного партнерства, підвищення прозорості процедур прийняття управлінських рішень та залучення приватних інвестицій до інфраструктурних проєктів сприяють модернізації економіки, підвищенню ефективності використання публічних ресурсів і створюють додаткові можливості для післявоєнного відновлення України. Автори підкреслюють, що формування сприятливого інституційного середовища, заснованого на принципах відкритості, конкуренції та належного управління, є необхідною умовою успішної реалізації інфраструктурних проєктів за участю держави та приватного сектору (Lozynska, Birchenko, Piskun, & Dengub, 2024)..Поряд із цим, публічні закупівлі об'єктивно виступають надзвичайно важливим рушієм пожвавлення науково-дослідної діяльності та інтенсивного розвитку перспективних нових технологій, цілеспрямовано створюючи платоспроможний попит на сучасні інноваційні розробки та безпосередньо сприяючи успішній комерціалізації новітніх наукових досягнень, що, у свою чергу, неухильно та системно підвищує рівень конкурентоспроможності національної економіки на глобальних світових ринках. Відповідні авторитетні наукові публікації Березовська, Л. та Кириченко, А роблять особливий наголос на ключовій ролі системи публічних закупівель у процесах дієвого стимулювання інновацій та прискорення технологічного прогресу, що має особливо вагоме значення саме у високотехнологічних секторах сучасної економіки (Березовська, Л., Кириченко, А, 2022, с 2-8). Зрештою, цілеспрямоване створення максимально сприятливих інституційних умов для повноцінного, безперешкодного та абсолютно рівноправного доступу представників малого та середнього бізнесу до розгалуженої системи державних закупівель закономірно відкриває для них принципово нові перспективи для подальшого динамічного

розвитку, суттєвого розширення внутрішнього ринку збуту продукції, активного створення нових робочих місць та значного збільшення обсягів податкових надходжень до державних і місцевих бюджетів різних рівнів, що, безперечно, має винятково позитивний вплив на стабільне економічне зростання нашої країни в цілому. Як вказує Корнилюк Р**.** звіти малих та середніх підприємств на практиці повністю підтверджують критичну важливість забезпечення вільного доступу суб'єктів МСБ до сфери публічних закупівель задля їхнього успішного подальшого розвитку та максимізації їхнього реального внеску у загальне економічне зростання держави (Корнилюк Р, 2026).

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та імплементації системних інституційних реформ, сучасні механізми публічних закупівель закономірно еволюціонували та перетворилися на надзвичайно потужний і дієвий інструмент для ведення ефективної боротьби з проявами корупції та різноманітними зловживаннями у традиційно складній і розгалуженій сфері управління державними фінансами, надійно гарантуючи при цьому максимальну прозорість та сувору підзвітність на кожному без винятку етапі закупівельного процесу. Відповідні офіційні звіти Ради бізнес-омбудсмена аргументовано та чітко відзначають безпосередній позитивний вплив реалізованих реформ у сфері регулювання публічних закупівель на процеси суттєвого зменшення наявних корупційних ризиків та радикального підвищення загального рівня прозорості поточних закупівельних процедур. Важливо підкреслити, що сучасні інституційні системи публічних закупівель перебувають у стані перманентного удосконалення, закономірно стаючи дедалі більш прозорими, максимально відкритими для здійснення всебічного громадського контролю та абсолютно підзвітними громадянському суспільству. Детальна інформація щодо практичних аспектів функціонування інноваційної електронної системи Prozorro переконливо та об'єктивно свідчить про досягнення дійсно значного прогресу у питаннях забезпечення безпрецедентної прозорості та безперешкодної відкритості сфери публічних закупівель в Україні .

Послідовне масштабне впровадження та подальший активний розвиток передових електронних систем закупівель, яскравим прикладом яких є платформа Prozorro, безпосередньо забезпечує безпрецедентно високий рівень відкритого та вільного доступу до вичерпної та достовірної інформації про абсолютно всі аспекти здійснення закупівель, що, у свою чергу, надає широкій громадськості, незалежним контролюючим інституціям та засобам масової інформації унікальну можливість ефективно і безперервно відстежувати кожен функціональний етап закупівельного процесу – логічно починаючи безпосередньо від офіційного оголошення про проведення закупівлі і закономірно закінчуючи фактичним виконанням усіх умов укладеного контракту та подальшим публічним звітуванням про досягнуті результати. Актуальні дані Державної казначейської служби України на практиці повністю підтверджують стрімке зростання рівня прозорості та загальної відкритості інформації про здійснювані публічні закупівлі, що стало можливим саме завдяки успішному та повномасштабному впровадженню функціоналу електронної системи Prozorro. Крім того, систематична, безперебійна та нормативно обов'язкова публікація вичерпної інформації про кінцевих бенефіціарних власників тих компаній, які беруть безпосередню участь у тендерах на здійснення публічних закупівель, об'єктивно виступає надзвичайно потужним превентивним інструментом для швидкого та ефективного виявлення будь-яких потенційних конфліктів інтересів, а також для дієвого запобігання виникненню прихованих корупційних домовленостей та антиконкурентних змов між різними учасниками закупівель. Затверджені методичні рекомендації Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) щодо алгоритмів виявлення та подальшого управління конфліктом інтересів безпосередньо у сфері публічних закупівель особливо категорично наголошують на критичній важливості забезпечення абсолютної прозорості інформації щодо бенефіціарних власників як фундаментальної передумови для успішного запобігання будь-яким проявам корупції .

Максимально відкриті та висококонкурентні електронні торги надійно забезпечують активну і безперешкодну участь надзвичайно широкого кола потенційних постачальників, що, у свою чергу, суттєво і незворотно знижує рівень ризику штучного обмеження ринкової конкуренції, виникнення тіньової змови між вузьким і обмеженим колом так званих «обраних» учасників та, як закономірний наслідок, запобігає значному і необґрунтованому завищенню кінцевих цін на товари, роботи та послуги, що систематично закуповуються за рахунок державних бюджетних коштів. Водночас, обов'язкове застосування виключно чітких, математично об'єктивних та абсолютно недискримінаційних критеріїв оцінки поданих тендерних пропозицій, які мають бути вичерпно визначені у максимально прозорій

та публічно доступній тендерній документації, повністю унеможливлює будь-які прояви дискримінації щодо окремих учасників закупівель та надійно забезпечує здійснення глибоко об'єктивного і принципово неупередженого вибору найбільш економічно вигідної та функціонально якісної пропозиції, що буде максимально точно відповідати всім актуальним потребам конкретного замовника. Затверджені методичні рекомендації Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів стосовно правильної розробки тендерної документації окремо наголошують на критичній важливості застосування виключно чітких та об'єктивних оцінних критеріїв задля гарантованого забезпечення абсолютно прозорого та неупередженого процесу вибору переможця торгів.

Поряд із цим, послідовне впровадження сучасних автоматизованих систем моніторингу та інтелектуального аналізу великих масивів даних дозволяє державним органам надзвичайно ефективно виявляти будь-які приховані аномалії, нетипові системні закономірності та всі потенційні корупційні ризики на абсолютно різних функціональних етапах закупівельного процесу, тим самим гарантуючи можливість для оперативного реагування та своєчасного запобігання різноманітним зловживанням. Не менш вагомим фактором є активний та безперервний громадський контроль за процедурами публічних закупівель, а також наявність дієвих, ефективних та абсолютно прозорих механізмів оскарження ухвалених рішень замовників, що в комплексі забезпечують додатковий, надзвичайно важливий інституційний рівень підзвітності поточних дій державних органів та максимально сприяють запобіганню будь-яким корупційним проявам. Відома національна платформа «Відкриті публічні закупівлі» (Dozorro) об'єктивно є яскравим та дуже успішним прикладом функціонування ефективного інструменту громадського контролю за публічними закупівлями в Україні, безперебійно забезпечуючи широкі можливості для глибокого аналізу відкритих даних та оперативного оскарження неправомірних дій державних замовників (Національна платформа «Відкриті публічні закупівлі».

У контексті інституційної протидії зловживанням варто відзначити, що Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) на постійній основі проводить глибокий та всебічний аналіз актуальних корупційних ризиків, що об'єктивно існують у сучасній сфері публічних закупівель, та систематично розробляє науково обґрунтовані рекомендації для відповідних державних органів щодо їх швидкого та ефективного усунення, тим самим безпосередньо сприяючи системному та незворотному зменшенню корупційного впливу на весь закупівельний процес. Відповідні аналітичні матеріали та фахові методичні розробки НАЗК сьогодні виступають надзвичайно важливим та цінним інформаційним ресурсом для всіх державних органів у складній сфері інституційного запобігання проявам корупції.

Проте варто чітко усвідомлювати, що дійсно ефективна, результативна та всеохоплююча комплексна боротьба з корупцією у цій царині безальтернативно вимагає обов'язкового застосування виключно інтегрованого підходу. Такий підхід органічно включає в себе не лише суто технічне впровадження передових рішень та інноваційних технологій, але й передбачає постійні системні зміни та глибоке удосконалення чинної законодавчої бази, систематичне і безперервне підвищення рівня фахової кваліфікації та професійної етики тих спеціалістів, що безпосередньо працюють у сфері закупівель, а також вимагає максимально активної та політично свідомої участі структур громадянського суспільства у щоденних процесах контролю та незалежного моніторингу за діями всіх державних органів. Комплексні аналітичні доповіді Національного інституту стратегічних досліджень категорично підкреслюють гостру необхідність застосування саме комплексного та системного підходу до процесів боротьби з корупцією у сфері публічних закупівель, який би гармонійно поєднував у собі відповідні законодавчі ініціативи, передові технічні та широкі освітні заходи, а також передбачав би обов'язкову активну участь громадськості.

Держава, традиційно виступаючи в ролі найбільшого макроекономічного замовника, здійснює надзвичайно суттєвий вплив на формування конкурентних ринкових умов, генеруючи масштабний попит та безпосередньо визначаючи стратегічні напрями розвитку цілих галузей національної економіки. Як переконливо свідчать регулярні аналітичні огляди Національного банку України, загальні обсяги здійснення державних закупівель в Україні сьогодні сягають безпрецедентно значних фінансових сум, що об'єктивно робить державу одним із найбільш впливових та ключових гравців на ринку, а також визначає її безпосередній системний вплив на формування цін, встановлення високих стандартів якості та регулювання інших важливих ринкових умов. З огляду на це, максимально ефективне правове регулювання сфери публічних закупівель виступає абсолютно необхідною та

безальтернативною умовою для успішного досягнення ключових цілей державного управління, гарантованого забезпечення збалансованого економічного розвитку та повноцінної реалізації актуальних соціальних програм. Відповідні постанови та комплексні законодавчі ініціативи Верховної Ради України у сфері публічних закупівель постійно та цілеспрямовано орієнтовані на системне удосконалення чинної нормативно-правової бази з головною метою – всебічного підвищення рівня ефективності та максимальної прозорості всього закупівельного процесу (Закон України «Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб»). Більше того, для дійсно ефективного практичного використання публічних закупівель саме як потужного інструменту державного управління, надзвичайно важливим чинником є надійне забезпечення незмінно високої кваліфікації тих фахівців, що безпосередньо залучені до процесу здійснення закупівель, причому як на стороні державних замовників, так і з боку приватних постачальників. У цьому контексті Національне агентство України з питань державної служби систематично розробляє та послідовно впроваджує спеціалізовані програми підвищення кваліфікації для фахівців у сфері публічних закупівель, постійно наголошуючи на гострій необхідності їхнього безперервного професійного розвитку та глибокого опанування новітніх теоретичних знань і практичних технологій. Водночас не менш важливим аспектом є широке та активне залучення представників громадянського суспільства до здійснення ретельного контролю за проведенням публічних закупівель, що на практиці виступає надзвичайно дієвим механізмом неухильного підвищення прозорості та реальної підзвітності дій державних органів у цій стратегічній сфері. Зокрема, відомі громадські ініціативи від Transparency International Україна, такі як інноваційна моніторингова платформа Dozorro, ефективно сприяють масштабній активізації незалежного громадського контролю за публічними закупівлями, надійно забезпечуючи вільний та відкритий доступ до всієї необхідної інформації та надаючи широкі можливості для глибокого аналізу поточних закупівельних процесів. Підсумовуючи вищевикладене, можна з упевненістю констатувати, що публічні закупівлі, виключно за умови їх належного та ефективного нормативного регулювання і максимально прозорого здійснення, об'єктивно є надзвичайно важливим інструментом, який сучасна держава здатна успішно використовувати для гарантованого досягнення різноманітних політичних, економічних та соціальних цілей, що глобально спрямовані на суттєве покращення рівня життя громадян та забезпечення сталого і стабільного розвитку країни. Власне кажучи, чинна Стратегія національної безпеки України, офіційно затверджена рішенням Ради національної безпеки і оборони України, абсолютно недвозначно визначає прозору та високоефективну систему публічних закупівель як фундаментально важливий базовий елемент для надійного забезпечення економічної безпеки держави та системної і безкомпромісної протидії будь-яким проявам корупції (Рада національної безпеки і оборони України, 2020, Стратегія національної безпеки України).

4. Висновки. У підсумку проведеного комплексного наукового дослідження можна з повною впевненістю констатувати, що сучасна система публічних закупівель остаточно вийшла за межі свого традиційного, вузько-транзакційного розуміння як виключно технічного механізму забезпечення базових матеріальних потреб державного апарату. На сьогодні вона концептуально трансформувалася у надзвичайно потужний, багатовекторний стратегічний інструмент макроекономічного управління, який безпосередньо та глибоко формує архітектуру економічних відносин у державі. Доведено, що належним чином організовані, прозорі та висококонкурентні закупівельні процедури виступають справжнім каталізатором стабільного економічного зростання, оскільки вони активно стимулюють науково-технічний та інноваційний прогрес, відкривають принципово нові перспективи для масштабного розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва, а також створюють надійне підґрунтя для практичної реалізації пріоритетних цілей сталого розвитку. Максимально ефективне та раціональне використання акумульованих коштів платників податків у цьому контексті дозволяє державі не лише своєчасно вирішувати нагальні соціально-економічні проблеми суспільства, але й цілеспрямовано формувати сприятливий і прогнозований бізнес-клімат, що неухильно підвищує загальний рівень конкурентоспроможності національної економіки на глобальних ринках.Водночас критично важливим аспектом успішного функціонування цього життєво необхідного інституту залишається безальтернативне забезпечення абсолютної прозорості, відкритості та рівноправного доступу до регламентованих закупівельних процедур, що виступає фундаментальною передумовою для дієвої мінімізації будь-яких корупційних ризиків, усунення монопольних зловживань та недопущення штучного завищення цін. Дослідження

переконливо доводить безпрецедентну позитивну роль повномасштабної цифровізації сфери публічних фінансів, зокрема успішне функціонування вітчизняної електронної платформи Prozorro, яка суттєво розширила коло учасників торгів та забезпечила реальну економію бюджетних коштів. Однак для остаточного викорінення латентних корупційних схем, виявлення прихованих конфліктів інтересів та запобігання антиконкурентним змовам держава повинна невпинно рухатися шляхом подальшої глибокої технологічної модернізації. Стратегічним пріоритетом у цьому напрямі стає невідкладна практична імплементація передових методів інтелектуального аналізу великих масивів даних (Big Data Analytics) для своєчасного автоматизованого виявлення аномалій, а також поступове та виважене впровадження інноваційної технології блокчейн, яка об'єктивно здатна гарантувати незворотність, абсолютну надійність та безпрецедентний рівень інформаційної безпеки всього життєвого циклу здійснення публічних закупівель.Зрештою, головний підсумок роботи полягає у концептуальному обґрунтуванні того факту, що жодні ізольовані технічні впровадження чи точкові законодавчі інновації не здатні самостійно забезпечити довгостроковий та стійкий позитивний результат без застосування виключно інтегрованого підходу до управління сферою публічних закупівель. Ефективна протидія корупції та досягнення безкомпромісної ефективності використання бюджетних ресурсів вимагають безперервного та гармонійного поєднання одразу декількох ключових інституційних елементів: перманентного удосконалення чинної нормативно-правової бази, систематичного підвищення рівня професійної етики та фахової кваліфікації уповноважених спеціалістів замовників і постачальників, а також всебічної активізації незалежного громадського контролю із залученням таких профільних інструментів, як платформа Dozorro. Саме така комплексна синергія суворого державного регулювання, інноваційних цифрових технологій та проактивної, відповідальної позиції структур громадянського суспільства формує той надійний інституційний фундамент, який є абсолютно необхідним для гарантованого забезпечення національної економічної безпеки, відновлення високого рівня суспільної довіри до влади та забезпечення сталого, динамічного розвитку України.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів щодо підготовки, написання та публікації цієї статті.

Фінансування. Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних. Дані, використані в дослідженні, отримані з відкритих офіційних джерел та з матеріалів, наданих замовником для підготовки рукопису. Узагальнені табличні матеріали, сформовані автором у процесі дослідження, можуть бути надані на обґрунтованийзапит.

Використання засобів штучного інтелекту. Автор підтверджує, що не використовував технології штучного інтелекту при створенні представленої роботи.

Внесок авторів: Паламарчук С.М. – концептуалізація; збір і систематизація матеріалів; методологія; аналіз; підготовка первинного тексту; редагування; формування висновків.

REFERENCES

1. Berezovska, L., & Kyrychenko, A. (2022). Development of e-commerce in Ukraine and the EU. *Ekonomika ta suspilstvo*, 42. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-15
2. Blikhar, M., Kovaliv, M., Vinichuk, M., Kashchuk, M., & Hapchych, V. (2023). Legal regulation of the mechanism for applying blockchain technology in the modern conditions of digitalization of Ukraine's economy. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(49), 339–349. https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.4003
3. Dubinina, M. V., Cheban, Yu. Yu., Syrtseva, S. V., & Verkhovodov, O. S. (2022). Monitoring of public procurement: Current state and directions for improvement. *Modern Economics,* 32, 39–47. https://doi.org/10.31521/modecon.V32(2022)-05
4. Korniliuk, R. (2026). Small and medium-sized enterprises in public procurement. YouControl Market. Retrieved from https://youcontrol.market/blog/malii-ta-sieriednii-biznies-u-publichnikh-zakupivliakh-iaki-kompaniyi-ta-u-iakikh-sfierakh-zarobili-naibilshie-na-dierzhavnikh-zamovlienniakh/
5. Kravets, I. V., Ivaniuk, O. V., & Trushkovskyi, V. K. (2021). Theory and practice of public procurement. *Efektyvna ekonomika*, 2. https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.95
6. Lozynska, T., Birchenko, N., Piskun, A., & Dengub, V. (2024). Investment and infrastructure development projects in public–private partnerships in Ukraine. *Economics, Ecology & Socium*, 8, 53–65. https://doi.org/10.61954/2616-7107/2024.8.4-5
7. Ministry of Economy of Ukraine. (2022). Public procurement KPI handbook. Retrieved from https://me.gov.ua/download/cbd532ba-40db-4ac1-915e-38c2dff88741/file.pdf

8. National Institute for Strategic Studies. (2019). Results of implementation of the economic part of the EU–Ukraine Association Agreement in 2018 and tasks for 2019. Retrieved from https://niss.gov.ua
9. National Platform Dozorro. (2025). Open public procurement. Retrieved from https://dozorro.org
10. Office of Effective Regulation (BRDO). (2022). Research on the impact of deregulation and simplification of public procurement procedures on the business climate. Retrieved from https://brdo.com.ua/biblioteka/
11. Prozorro. (2026). Electronic public procurement system. Retrieved from https://prozorro.gov.ua
12. State Statistics Service of Ukraine. (2023). Statistical data on the impact of public procurement on employment. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua
13. Sustainable Development Strategy of Ukraine until 2030. (2017). Draft. Retrieved from https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/stratehiya-staloho-rozvytku-ukrayiny-do-2030-roku
14. The Constitution of Ukraine. (1996).
15. The Law of Ukraine On Public Procurement No. 922-VIII. (2015).
16. The Law of Ukraine On State Orders for Meeting Priority State Needs No. 493/95-VR. (1995).
17. The National Security Strategy of Ukraine: Decree of the President of Ukraine No. 392/2020. (2020). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020
18. The Sustainable Development Goals of Ukraine until 2030: Decree of the President of Ukraine No. 722/2019. (2019). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019
19. Tsyutsiupa, S. V. (2019). The impact of competition on enterprise innovation activity. *Vcheni zapysky universytetu "KROK"*. Seriia: Ekonomika, 1, 221–229. https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-221-229
20. Zayats, D., Serohina, N., Bashtannyk, O., Akimova, L., Akimov, O., & Mazalov, A. (2024). Economic aspects of public administration and local government in the context of ensuring national security. 69(2), 979–988. https://doi.org/10.46852/0424-2513.3.2024.23
21. Zdyrko, N. H. (2020). Principles of public procurement in Ukraine. Vcheni zapysky, 231–237. https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-1-39

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Sergii Palamarchuk
Postgraduate Student, Interregional Academy of Personnel Management
e-mail: Sergii.m.palamarchuk@gmail.com
ORCID: 0009-0007-1661-9325

Паламарчук Сергій Михайлович
аспірант, Міжрегіональна Академія управління персоналом
e-mail: Sergii.m.palamarchuk@gmail.com
ORCID: 0009-0007-1661-9325

Дата надходження статті: 23.03.2026
Дата надходження виправленої версії статті: 13.04.2026
Дата прийняття статті: 17.04.2026
Дата публікації статті: 16.06.2026